

سیره عملی امام شهید در وحدت اسلامی؛ درس ها، موانع و راهکارها

حجت الاسلام والمسلمین عابدین رستمی، نماینده ولی فقیه در دفتر نهاد رهبری دانشگاه کردستان، در یادداشتی به مناسبت ماه ربیع الاول، به تبیین سیره عملی امام شهید در زمینه وحدت اسلامی، نقش اتحاد مسلمانان در خنثی سازی توطئه های دشمنان، موانع گفت وگویی مؤثر میان مذاهب، راهکارهای اجرایی شدن گفتمان وحدت و الگوسازی از سیره نبوی برای حل اختلافات پرداخته است.

به گزارش روابط عمومی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، حجت الاسلام والمسلمین دکتر عابدین رستمی، نماینده ولی فقیه در دفتر نهاد رهبری دانشگاه کردستان، در یادداشتی با عنوان «سیره عملی امام شهید در وحدت اسلامی؛ درس ها، موانع و راهکارها» به تبیین ابعاد وحدت اسلامی، سیره نبوی در مدیریت اختلافات و راهکارهای عملی برای تقریب مذاهب پرداخته است. متن این یادداشت در ادامه تقدیم می شود:

وحدت اسلامی؛ مسئله ای استراتژیک در اندیشه امام شهید

بسم الله الرحمن الرحيم

اللهم صلّ على محمد و آل محمد و عجل فرجه

فرصت را غنیمت شمرده و فرا رسیدن ماه پرفروغ ربیع‌الاول و ایام خجسته میلاد باسعادت پیامبر اکرم حضرت محمد مصطفی(ص) و آغاز امامت حضرت ولی‌عصر(عج) را به همه مسلمانان، به‌ویژه امت بزرگ اسلامی، تبریک و تهنیت عرض می‌کنیم.

با عنایت به ضرورت تبیین گفتمان وحدت در شرایط حساس کنونی، می‌توان گفت مسئله وحدت مسلمانان، اعم از شیعه و سنی، از اهمیت والایی برخوردار است و «وحدت اسلامی» و اتحاد میان مسلمین، از جمله اصلی‌ترین و بنیادی‌ترین موضوعات در اندیشه سیاسی و فرهنگی امام شهید به شمار می‌آید.

اهمیت این موضوع نزد رهبر شهیدمان تا آنجاست که ایشان وحدت اسلامی را به عنوان «مسئله‌ای استراتژیک» و نه صرفاً تاکتیکی معرفی کرده و همواره علما، روشنفکران، نخبگان سیاسی و فرهنگی و اتحاد امت اسلامی را به وحدت بر محور دستورات و آموزه‌های قرآن کریم و ارادت و محبت به پیامبر اسلام حضرت محمد(ص) دعوت کرده‌اند.

در این نگاه، وحدت به معنای نادیده گرفتن تفاوت‌های مذهبی نیست؛ بلکه به معنای قرار دادن مشترکات بزرگ و سرنوشت مشترک مسلمانان در کانون تعاملات آنان است. اتحاد مسلمانان و پرهیز آنان از اختلاف و تفرقه، زمینه‌ای مساعد برای ایستادگی جمعی در برابر زورگویی‌های نظام سلطه و دفاع از منافع و حقوق تضییع‌شده جهان اسلام فراهم می‌کند.

یکی از مهم‌ترین درس‌های سیره عملی امام شهید برای امت اسلامی این است که اختلافات مذهبی نباید به دشمنی، خشونت و گسست اجتماعی تبدیل شود. مسلمانان می‌توانند ضمن پایبندی به مبانی اعتقادی و فقهی خود، در اصول مشترکی همچون توحید، قرآن کریم، نبوت پیامبر اکرم(ص)، قبله واحد، نماز، دفاع از مظلومان و مقابله با سلطه و تجاوز، در کنار یکدیگر قرار گیرند. امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند چنین نگاه تمدنی و فراگیر به وحدت اسلامی هستیم.

نقش اتحاد مسلمانان در ناامید کردن دشمنان و خنثی‌سازی توطئه‌ها

با توجه به طمع‌ورزی‌های مستکبران و تجاوز اخیر به ایران اسلامی، می‌توان گفت دشمن همواره تلاش می‌کند با برجسته‌سازی اختلافات اعتقادی، مذهبی، قومی و سیاسی، اتحاد مسلمانان را از بین ببرد؛ زیرا می‌داند امت متحد اسلامی از ظرفیت عظیمی برای دفاع از استقلال، عزت و منافع خود برخوردار است.

در آموزه‌های رهبر شهیدمان نیز تأکید شده است که اتحاد مسلمین به معنای انصراف از عقاید خاص نیست. در واقع، اتحاد مسلمین به معنای انصراف مسلمانان و فرق گوناگون از عقاید خاص کلامی و فقهی خودشان نیست؛ بلکه اتحاد به این معناست که فرق گوناگون اسلامی، اعم از فرق سنی و شیعه، حقیقتاً در مقابله با دشمنان اسلام، همدلی، همکاری، همفکری و همدستی داشته باشند و در عین حال برای شناخت و نزدیک شدن به یکدیگر نیز تلاش کنند.

در حقیقت، وحدت یعنی ایستادگی متحدانه در برابر دشمن مشترک. هنگامی که مسلمانان به جای گرفتار شدن در اختلافات فرعی، بر سر اصول مشترک و منافع مشترک امت اسلامی به تفاهم برسند، دشمن دیگر نمی‌تواند از شکاف‌های داخلی برای تحقق اهداف خود استفاده کند.

اتحاد مسلمانان از یک سو موجب افزایش قدرت بازدارندگی و انسجام سیاسی و اجتماعی آنان می‌شود و از سوی دیگر، هزینه هرگونه تجاوز و توطئه علیه کشورهای اسلامی را برای دشمنان افزایش می‌دهد. دشمن زمانی امیدوار می‌شود که مسلمانان را پراکنده و درگیر اختلافات داخلی ببیند؛ اما هنگامی که امت اسلامی در برابر تجاوز، ظلم و زیاده‌خواهی با صدایی واحد موضع‌گیری کند، بسیاری از محاسبات دشمنان با شکست مواجه خواهد شد.

بنابراین، اتحاد مسلمانان به واسطه ایجاد انسجام اجتماعی، تقویت روحیه مقاومت، جلوگیری از نفوذ و سوءاستفاده دشمن از اختلافات داخلی و دفاع مشترک از منافع جهان اسلام، موجب ناامیدی دشمنان شده و زمینه خنثی‌سازی بسیاری از توطئه‌های آنان را فراهم می‌سازد.

موانع گفت‌وگوی مؤثر میان مذاهب و راهکارهای برون‌رفت

یکی از مهم‌ترین موانع تحقق گفت‌وگوی مؤثر میان مذاهب اسلامی، کج‌فهمی و بی‌اطلاعی نسبت به مبانی و اعتقادات یکدیگر است. هنگامی که شناخت مذاهب از طریق منابع معتبر و گفت‌وگوی علمی صورت نگیرد، ممکن است برداشت‌های ناقص، شایعات و مطالب غیرمستند جایگزین واقعیت شود. در چنین شرایطی، تفاوت مذهبی به جای آنکه یک موضوع علمی و قابل گفت‌وگو باشد، به عاملی برای سوءتفاهم و فاصله میان مسلمانان تبدیل می‌شود.

مانع دیگر، عوامانه شدن اختلافات مذهبی است. اختلافات علمی و فقهی، هنگامی که از فضای تخصصی خارج شده و در میان توده مردم به شکل تعصبات کور، اتهام‌زنی و تحریک احساسات مطرح شود، می‌تواند زمینه درگیری و خشونت میان مسلمانان را فراهم کند. از این رو، باید اجازه نداد اختلافات علمی میان مذاهب به اختلافات اجتماعی و دشمنی میان پیروان مذاهب تبدیل شود.

در برابر این موانع، یکی از مهم‌ترین راهکارها بازگشت به مشترکات بنیادین امت اسلامی است. پیامبر اکرم(ص) بزرگ‌ترین محور وحدت مسلمانان است. همه مسلمانان به آن حضرت عشق و ارادت دارند و قرآن کریم، سیره و سنت نبوی می‌تواند نقطه اتصال امت اسلامی باشد.

همچنین، مسئله غدیر نیز می‌تواند یکی از محورهای گفت‌وگوی وحدت‌آفرین میان مسلمانان باشد. تبیین علمی و منصفانه واقعه غدیر، به جای طرح آن در قالب نزاع‌های فرقه‌ای، می‌تواند زمینه گفت‌وگوی علمی درباره جایگاه اهل‌بیت(ع)، محبت به خاندان پیامبر(ص) و ضرورت حفظ وحدت امت اسلامی را فراهم سازد.

از سوی دیگر، برجستگان مبارزه با استعمار و استکبار در جهان اسلام نیز همواره بر مسئله وحدت امت اسلامی تأکید داشته‌اند. بنابراین باید با تقویت گفت‌وگوهای علمی میان علما، برگزاری نشست‌های مشترک، تولید محتوای رسانه‌ای صحیح و آموزش نسل جوان، زمینه شناخت متقابل مذاهب و کاهش سوء تفاهم‌ها را فراهم کرد.

از شعار تا گفتمان اجرایی؛ نقش علما و نخبگان در تحقق وحدت

برای تبدیل وحدت از یک شعار به یک گفتمان اجرایی، باید آن را از سطح سخنرانی‌ها و مناسبت‌ها به عرصه رفتار اجتماعی، فرهنگی، علمی و رسانه‌ای وارد کرد. یکی از اقدامات مؤثر در این زمینه، برگزاری مستمر همایش‌ها، کنگره‌ها، نشست‌ها و سمینارهای تخصصی با موضوع وحدت اسلامی در سطح استان و کشور است تا علما، دانشگاهیان، نخبگان، فعالان فرهنگی و جوانان مذاهب مختلف در فضایی علمی و دوستانه با یکدیگر گفت‌وگو کنند.

در این میان، مسئله غدیر نیز می‌تواند یکی از محورهای وحدت‌آفرین باشد؛ مشروط بر آنکه با رویکرد علمی، اخلاقی و به دور از تحریک احساسات مذهبی مورد تبیین قرار گیرد. معرفی جایگاه اهل‌بیت(ع)، محبت به خاندان پیامبر(ص) و بررسی مشترکات تاریخی و اعتقادی می‌تواند به تقویت پیوندهای میان

مسلمانان کمک کند.

اما نقش علما و نخبگان در این مسیر بسیار اساسی است. علما باید ضمن تبیین مبانی صحیح اعتقادی، با افراط‌گرایی، تعصب کور و ادبیات تکفیری مقابله کنند و مردم را نسبت به پیامدهای خطرناک اختلاف‌افکنی آگاه سازند. ارشاد گروه‌های تکفیری و آگاه‌سازی مردم، از وظایف مهم علما در شرایط کنونی است.

در کلام رهبر شهیدمان آمده است که علاج اصلی و داروی اصلی برای امروز دنیای اسلام، داروی «اتحاد» است و باید علما و روشنفکران اسلام برای تحقق آن تلاش کنند. از جمله اقدامات مهم در این زمینه می‌تواند تدوین منشور وحدت اسلامی باشد؛ منشوری که چارچوب‌های گفت‌وگو، احترام متقابل و پرهیز از تکفیر و اتهام‌زنی میان مسلمانان را مشخص کند.

اگر چنین اصولی به گفتمان مشترک علما، نخبگان، رسانه‌ها و مراکز آموزشی تبدیل شود، وحدت دیگر صرفاً یک شعار مناسبتی نخواهد بود، بلکه به یک فرهنگ عمومی و رفتار اجتماعی تبدیل خواهد شد.

سیره نبوی؛ الگوی زنده برای مدیریت اختلافات و تقویت برادری

برای بهره‌گیری از سیره نبوی در حل اختلافات مذهبی، قومی و سیاسی، نخست باید بر مشترکات امت اسلامی تأکید کنیم. همه مسلمانان در اصل اسلام، توحید، قرآن کریم و رسالت پیامبر اکرم(ص) اشتراک دارند و قرآن کریم می‌فرماید: «إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ». بنا براین، گفت‌وگو درباره اختلافات باید در چارچوب اصل برادری اسلامی و احترام متقابل صورت گیرد.

سیره پیامبر اکرم(ص) نشان می‌دهد که آن حضرت در مواجهه با تفاوت‌های اجتماعی و قومی، بر کرامت انسان‌ها، اخلاق، عدالت، رحمت، گفت‌وگو و ایجاد همبستگی اجتماعی تأکید داشتند. از همین رو، می‌توان با بازخوانی سیره نبوی و تبدیل آن به الگوی عملی در روابط اجتماعی، از بسیاری از اختلافات مذهبی، قومی و سیاسی پیشگیری کرد.

در واقع، آموزه‌های اخلاقی و اجتماعی پیامبر رحمت(ص) همچون رحمت، گذشت، عدالت، مدارا، حفظ کرامت انسان، پرهیز از توهین و دشمنی و دعوت به برادری، ظرفیت آن را دارد که به یک گفتمان فراگیر در جوامع اسلامی تبدیل شود.

این گفتمان را می‌توان گفتمان «امت واحده» شمرد؛ گفتمانی که در آن مسلمانان ضمن حفظ هویت‌ها و تفاوت‌های مذهبی خود، در برابر مسائل اساسی جهان اسلام، احساس مسئولیت مشترک داشته باشند.

بر این اساس، سیره نبوی نباید صرفاً به عنوان مجموعه‌ای از حوادث تاریخی مورد مطالعه قرار گیرد، بلکه باید به عنوان یک الگوی زنده برای مدیریت اختلافات و تنظیم روابط اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد. اگر اخلاق نبوی در رفتار فردی و اجتماعی مسلمانان جاری شود، بسیاری از اختلافات قابل مدیریت خواهد بود و زمینه برای تقویت برادری، همدلی و همبستگی در میان امت اسلامی فراهم خواهد شد.

در نهایت، می‌توان گفت امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند بازگشت به قرآن کریم، سیره پیامبر اکرم(ص)، محبت اهل‌بیت(ع) و عقلانیت در گفت‌وگوهای مذهبی هستیم؛ چراکه امت اسلامی با تکیه بر این مشترکات می‌تواند در برابر تفرقه‌افکنی، افراط‌گرایی و زیاده‌خواهی دشمنان، متحد، قدرتمند و اثرگذار ظاهر شود.